

Onderwijs specifiek voor het oudere kind

Inleiding

De inleiding

De derde kernpraktijk was gericht op het leren van leerlingen in het algemeen. In de vierde kernpraktijk richten we ons specifiek op de ontwikkeling én leren van het oudere kind binnen de leeftijdsspecialisatie van het oudere kind.

In deze kernpraktijk verdiepen jullie je in de verschillende manieren van leren en ontwikkelen van het oudere kind en op welke wijze het onderwijs hier zo effectief mogelijk op aansluit.

De kernpraktijk heeft een nauwe relatie met Leereenheid 3 waarin jullie een onderwijsontwerp maken.

Bij het werken aan de kernpraktijk heeft *deliberate practice (doelbewuste oefening)* een belangrijke plek. Deliberate practice heeft als centraal uitgangspunt dat het bij de ontwikkeling van vakmanschap niet alleen gaat om het veelvuldig uitvoeren van bepaalde vaardigheden, maar dat die oefening doelbewust en gericht plaats moet vinden. Bij die oefening is een essentiële rol weggelegd voor kwalitatief goede feedback.

Het leren van het oudere kind

Zelfsturing

Bij zelfsturend leren zorgen leerlingen er zelf voor dat ze de leerdoelen behalen. De leerkracht bepaalt samen met de leerlingen de leerdoelen. De leerlingen gaan zelfstandig aan de slag met leeractiviteiten die bijdragen aan het behalen van de leerdoelen. De leraar heeft een coachende rol. Bij zelfsturend leren bereiken de leerlingen met begeleiding van de leerkracht zelfstandig de leerdoelen (Van den Bergh & Ros, 2015). Zelfsturend leren is van wezenlijk belang voor het bevorderen van leerprestaties en motivatie van leerlingen (Sins & Vrieling, 2016 in Dijk, Sins & Vrieling, 2016; Paris & Paris, 2001). Uit overzichtsstudies blijkt dat interventies die effectief bijdragen aan het zelfsturend leren in de klas worden gekenmerkt door leraren die expliciet cognitieve, metacognitieve en motivationele strategieën in relatie met de leerinhoud

toepassen (Dygnath & Büttner, 2008 in Dijk et al., 2016). Daarnaast is het van belang dat leraren hun onderwijs afstemmen op verschillen tussen leerlingen (Boekaerts & Cascallar, 2006).

Bij zelfsturend leren is het belangrijk dat leerlingen vertrouwen hebben in eigen kunnen. De meeste leerlingen willen graag leren, maar als ze ouder worden, zal er door opvoeders en leraren ook steeds meer van hen worden geëist. Met betrekking tot zelfsturing worden prestaties verlangd en presteren lukt meestal beter als je gemotiveerd bent. Zelfvertrouwen verwijst naar een positieve verwachting van de leerling dat het de taken (zelfstandig) tot een goed einde zal brengen (Beemen & Beckerman, 2020).

Om de leerprocessen van de leerlingen actief te stimuleren is het belangrijk dat je als leraar een leeromgeving creëert waarin je leerlingen gemotiveerd zijn om actief te leren, alleen of samen met andere leerlingen (Van den Bergh & Ros, 2015). Tevens is het de rol van de leraar om bewust zelfsturende vaardigheden te vergroten (Spin, 2015). Het vroeg aanleren/trainen van executieve functies kan kinderen helpen zelfsturende vaardigheden te ontwikkelen (Ros, 2007 in Spin, 2016).

Van den Berg en Ros (2015) geven aan dat er verschillende strategieën zijn die leerlingen kunnen toepassen voor zelfsturing op vier verschillende niveaus:

- Cognitief: elaboratie, herhaling en organisatie
- Metacognitief: planning en voorspelling, monitoring en controle, evaluatie en reflectie

- Management: inzet, samenwerking, omgeving
- Motivatieel: doeloriëntatie, taakwaardering, self-efficacy

Samenwerkend leren

Bij samenwerkend leren werken leerlingen samen aan bepaalde leerdoelen. Leerlingen leren door hun eigen kennis te verwoorden en door de ideeën, nieuwe invalshoeken en kennis die de medeleerlingen inbrengen in zich op te nemen. Ze leren ook door elkaar feedback te geven. Er wordt gewerkt aan een gezamenlijk eindproduct (Van den Bergh & Ros, 2015).

In de leeromgeving zorgt de leraar ervoor dat er condities aanwezig zijn om het samenwerkend leren zo optimaal te laten verlopen.

Van den Berg & Ros (2015) noemen vier aspecten:

- De groepssamenstelling (heterogeen of homogeen)
- De taakkenmerken: de taak moet zo worden vormgegeven dat leerlingen elkaar in meer of mindere mate nodig hebben om het einddoel te bereiken
- De hulpmiddelen: feedback van de leerkracht en ondersteuning
- De voorbereiding op het samenwerkend leren: instructie en het oefenen van samenwerkingsvaardig is van groot belang.

Bij zowel zelfsturing als samenwerkend leren gaat het erom dat leerlingen een actieve rol spelen in hun eigen leerproces (Van den Bergh & Ros, 2015). Dat sluit aan bij het leren van het oudere kind.

Vakintegratie

Het samenhangend leren (door middel van vakintegratie) leert kinderen dat ze een bepaald onderwerp vanuit verschillende kanten kunnen benaderen. Het onderwijs en de leerstof kan daardoor betekenisvoller en begrijpelijker worden voor de leerlingen.

Door de grote nadruk die de overheid legt op het taal- en rekenonderwijs, is het wenselijk om een deel van dit onderwijs te integreren in leergebieden Kunstzinnige Oriëntatie (KCB) en Oriëntatie op Jezelf en de Wereld (OJW) (Koek & Hagenaars, 2023). Voor leraren is dit soms nog moeilijk. Ze weten niet precies wat integratie precies inhoudt en hoe dit vorm te geven. In de hieronder beschreven spanningsvelden word je uitgedaagd om te onderzoeken wat jouw visie op geïntegreerd onderwijs is en hoe dit onderwijs kan aansluiten bij het leren en ontwikkelen van het oudere kind.

Spanningsvelden	
Geïntegreerd leren: Vanuit een rijk en geïntegreerd wordt het onderwijs vorm gegeven.	Geïsoleerd leren: Het aanbod van geïsoleerde vakken staat centraal. Er wordt gewerkt aan de kerndoelen van het basisonderwijs.
Individueel leren Het onderwijsaanbod is meer op de individuele onderwijsbehoeften afgestemd.	Collectief leren Het onderwijsaanbod is meer afgestemd op groepen leerlingen.

Geïntegreerd leren versus geïsoleerd leren bij het oude kind

Aan de ene kant van het eerste spanningsveld staat leren door het aanbieden van geïsoleerde vakken. Het is belangrijk dat leerlingen aan de kerndoelen van het basisonderwijs voldoen, zodat zij goed voorbereid naar het voortgezet onderwijs kunnen doorstromen. Schoolse kennis en vaardigheden worden geleerd door specifieke aanpakken en strategieën (Van den Bergh & Ros, 2015). Aan de andere kant sluit een rijk en geïntegreerd welke

onderwijsaanbod veel beter aan bij het oudere kind. Kinderen in groep 4 t/m 8 hebben interesse in de wereld op hun heen, voelen zich verantwoordelijk en willen graag zelf een bijdrage leveren aan de maatschappij (Alkema et al., 2022). Door bij deze kenmerken van het oudere kind aan te sluiten zijn kinderen veel gemotiveerder om te leren en is er aandacht voor de ontwikkeling als persoon: Wat vind ik belangrijk, wat wil ik bijdragen aan deze wereld, kwaliteiten heb ik en wat wil ik nog graag leren? Uiteraard is het mogelijk om aandacht te hebben voor vakspecifieke aanpakken en strategieën binnen

geïntegreerd onderwijs en is het mogelijk om aandacht te hebben voor de ontwikkeling als persoon binnen vakspecifieke lessen, maar bij de kernpraktijk gaan we binnen dit spanningsveld op zoek naar jouw visie: hoe sluit het onderwijs het beste aan bij het leren van oudere kinderen, zodat ze goed voorbereid naar het voortgezet onderwijs doorstromen?

Individueel leren versus collectief leren

Haaks op dit spanningsveld staat het tweede spanningsveld: individueel leren versus collectief leren. Een leraar wil het optimale uit iedere leerling halen. Dat wil zeggen dat je sommige leerlingen extra ondersteuning kan bieden, dat je sommige leerlingen kan uitdagen en dat je aandacht blijft houden voor leerlingen die zichzelf goed redden in het onderwijs. De wet passend onderwijs (2014) heeft ertoe geleid dat door het streven zoveel mogelijk kinderen binnen het reguliere onderwijs te houden. De consequentie is dat er meer kinderen in het reguliere onderwijs zitten met specifieke methodieken, protocollen en ontwikkelingsperspectieven. Helaas zijn tijd en middelen beperkt binnen het onderwijs en daardoor is het een uitdaging om deze kinderen een goede plek te bieden op de reguliere basisschool te houden, maar ook voldoende tijd te hebben voor het leren van de gehele groep.

Geïntegreerd versus geïsoleerd én individueel versus collectief

Een leraar bij het oudere kind heeft aan de ene kant inzicht nodig in de voor- en nadelen van geïsoleerd en geïntegreerd leren en moet daarbij rekening houden met de behoeften van individuele leerlingen en van de hele groep bij het vormgeven van onderwijs. Daarbij is het van belang dat hij de mogelijkheden en kansen in de omgeving en de school zo veel mogelijk weet te benutten. In hoeverre zijn er mogelijkheden om extra zorg de school in te halen? Of in hoeverre is het mogelijk om een leerling met rekenen in een andere groep mee

te laten doen, zodat er meer ruimte is in je eigen groep? In hoeverre kan je gebruik maken van landelijke projecten om een geïntegreerd aanbod vorm te geven? Hoe kan je ervoor zorgen dat iedereen op zijn/haar manier een rol kan pakken en kan leren binnen zo'n project?

Oftewel in deze complexe onderwijssituatie ga je in de leeftijdsspecialisatie leren bewuste keuzes te maken wanneer je kiest voor geïsoleerd en wanneer voor geïntegreerd onderwijs én waar je juist aandacht hebt voor het collectief of juist meer voor het individu en ondertussen zo goed mogelijk de omgeving van de school weet in te zetten.

Je kunt als leraar van het oudere kind de leerling op verschillende manieren helpen bij hun ontwikkeling:

- door goede voorwaarden te scheppen om leren mogelijk te maken, denkend aan geïntegreerd versus geïsoleerd leren en leren door middel van zelfsturing en samenwerkend leren;
- door bewust te zijn van de ontwikkeling die het oudere kind doormaakt en door de leerlingen te begeleiden in de verschillende ontwikkelfases die het oudere kind doormaakt;
- Begeleiden bij de ontwikkeling van zelfsturing, denkend aan leren doelen stellen, keuzes maken, eigenaarschap en reflecteren.

In deze kernpraktijk richten we ons voor namelijk op het eerste spanningsveld.

De opdracht

Je gaat onderwijs ontwerpen, uitvoeren en evalueren. Daarvoor heb je specifieke kennis en vaardigheden nodig die worden aangeboden bij de verschillende leereenheden in dit semester. De spanningsvelden die in deze kernpraktijk besproken zijn, staan daarbij centraal. In de bijeenkomsten KP PPO wordt uitgebreid de kernpraktijk toegelicht. Tevens bereid je in tweetallen de bijeenkomsten voor waarin de kernpraktijk verder wordt verkend en uitgewerkt. Op deze manier leer je van en met elkaar en je reflecteert op je eigen ontwikkeling. Informatie over de opdracht van de kernpraktijk vind je op Blackboard 'Kernpraktijk 4 Onderwijs specifiek voor het oudere kind – de opdracht'.

Bronnen

- Alkema, E. K. (2022). *Meer dan onderwijs. Theorie en praktijk van het onderwijs in de basisschool*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.
- Boekaerts, M., Cascallar, E. (2006). How far have we moved forward integration of theory and practice in self-regulation? *Educational Psychology Review*, 18, pp. 199-210.
- Dignath, C. & Büttner, G. (2008). Components of fostering self-regulated learning among students: A meta-analysis on intervention at primary and secondary school level. *Metacognition & Learning*, 3, pp. 231-264.
- Koek, C., & Hageaars P. (2023). Samenhang binnen kunstvakken met andere leergebieden. *Cultuur + Educatie, jaargang 22, nr 63*, pp. 34-55.
- Paris, S. & Paris A.H. (2001). Classroom applications of research on self-regulated learning. Ed. *Educational Psychologist* 36, pp. 89-101.
- Spin, L. (2015, september). Zelfsturing door leerlingen in het basisonderwijs. *DaltonVisie, jaargang 4*, pp. 18-21.
- Van Beemen, L. Beckerman, M. (2020). *Ontwikkelingspsychologie*. Groningen: Noordhoff.
- Van den Bergh, L., & Ros, A. (2015). *Begeleiden van actief leren*. Bussum: Continho.
- Van Dijk, Sins P., Vrieling, E. (2016). Zelfsurend leren wordt je aangeleerd: Het effectief professionaliseren van leraren in het bevorderen van zelfsturend leren in het basisonderwijs. Rotterdam.